

UIT DE SPEELWAGEN (1950): EEN MONUMENT VOOR PETTEN

Jaap Kruizinga

Inleiding:

Na de oorlog verscheen een aantal jaren De Speelwagen (Geïllustreerd tijdschrift in het bijzonder gewijd aan de historische schoonheid, folklore en geschiedenis in Noord-Holland boven het IJ; officieel orgaan van de historische genootschappen in Hollands Noorderkwartier). Jan Bremer had ze, ingebonden, op de kop getikt en suggereerde dat er best aardige stukjes in stonden, ook over de Zijpe en Petten, voor in de Zijper Historie Bladen. En inderdaad. Zo af en toe zullen we iets plaatsen. Hierbij aflevering 1 (uit de jaargang 1950, p. 181-183).

Een monument voor Petten

Geïnspireerd door het artikel van de heren Baken en Breebaart: 'Met lens en vulpen naar het Zwanenwater' (Speelwagen Juli '48), bezochten wij onlangs die buitengewoon mooie streek. Natuurlijk hebben we ook een kijkje genomen in de omliggende plaatsen Callantsoog, Petten en Camperduin. En in Petten vonden we stof voor deze bijdrage.

Midden in het weiland, enkele honderden meters van de Hondsbosche Zeewering, staat een stenen zuil. Dit is op zichzelf niets bijzonders. Zodra men echter dit monument van dichtbij bekijkt wordt de zaak anders. Dan leest men in vier zinnen bijkans in zeemanstaal de wonderlijke geschiedenis van het dorp Petten. "In 1421 werd Petten door de zee verzwolgen en verder in het land weer opgebouwd". Deze vijftien woorden vormen de eerste acte in het drama van de geschiedenis van dit oude dorp.

Op 18 November 1421 (St. Elizabethsnacht) woei er een storm over ons land zoals men sinds mensenheugenis niet had meegemaakt. In Friesland, Holland en Vlaanderen leden de dijken grote schade en er verdronken vele mensen en veel vee. De kerktoren van Petten, waarop de dorpelingen gevlucht waren (?), bezweek voor het geweld van de orkaan en vierhonderd mensen verdronken.

Het van oude stenen gemaakte gedenkteken op het Plein 1945 voor de drie verdwenen dorpen en het vanaf 1947 herbouwde Petten; de foto is genomen toen de wederopbouw nog in volle gang was. Collectie Zijper Museum te Schagerbrug

derd mensen verdronken.

De Pettenaren bouwden hun dorp op en distantiëerden zich van de zeedijk. Doch de watergolf liet Petten niet met rust. We lezen: "Een deel van het dorp moest in de 18e eeuw voor de zee wijken; een nieuwe kerk werd daarbij gesticht."

De zeeweringen moesten in deze eeuw geleidelijk meer binnenwaarts verplaatst worden en in verband hiermede werden b.v. in 1745 het raadhuis van Petten en nog 50 huizen afgebroken.

Men zat echter niet bij de puinhopen neer en stichtte nog iets meer landinwaarts in, het derde dorp Petten. De Staten gaven de verzekering dat de Pettenaren voortaan gerust konden zijn, want de bouw van een stevige zeedijk zou spoedig beginnen. In 1796 kwam de verbeterde Hondsbosche Zeewering met 'hoofden' tot stand. Aan de zuidkant van deze zeedijk landde op 11 Oktober 1797 de Britse vlootvoogd Duncan en hij dwong admiraal De Winter tot overgave. Van de strijd die in 1799 tussen Bataven en Fransen tegen Engelsen en Russen plaats vond (toen de legerpaarden in het Zwanenwater werden gedrenkt), maakt het monument geen gewag. Het kon nog erger. Onderdaad, want, zo lezen we op de zuil: "In 1943 werd Petten door de Duitsers afgebroken en in 1947 werd het vierde gesticht". Over die gebeurtenis raakte een der inwoners, die we er bij ons bezoek spraken, begrijpelijkerwijs niet uitgepraat. Alle inwoners moesten binnen enkele dagen verdwijnen. Ze mochten niets meenemen. Toch verdween 's nachts de hele veestapel.

De inwijding in 1947

Er zijn bij de inwijding van dit monument op 20 Oktober 1947, vele goede woorden gesproken. De burgemeester, Mr D. Breebaart, zei: "Dit monument zal een schakel zijn tussen verleden en heden." Dr J.G. Baron de Vos van Steenwijk merkte op: "Deze dag heeft betekenis voor het gehele vaderland. Een dorp, dat geheel van de aarde verdwenen was, wordt weer opgebouwd. En een college van verrouwensmannen uit de bevolking geeft mede advies".

Er klonken nog meer goede woorden aan het adres van de bewoners achter 'de Hondsbos'. Ir H. Meyering, hoofdingenieur-directeur Volkshuisvesting zei: "Stoerheid en onverzettelijheid typeren de geschiedenis van Petten. Dezelfde geest heerst nog".

Uit de mond van mr dr L.N. Deckers, lid van de Raad van State en voorzitter van de A.N.V.V. klonken de woorden: "Hier gaan Holland en Zeeland als vanouds tezamen: door dezelfde vijanden verwoest, door dezelfde stuwkracht opgebouwd". Ir C.A. De Vassy, de man van het streekbureau van de Wederopbouw, liet het niet bij beloften doch zei: "De thans in aanbouw zijnde woningen zullen aan de bewoners

worden overgedragen. Hun financiële regelingen zullen vereenvoudigd en bespoedigd worden". Tenslotte sprak nog Mr A.F. Kamp, de dijkgraaf van Noord-Hollands Noorderkwartier: "De Hondsbossche Zeewering is nauw met Petten verbonden, zijn bevolking nauw met de Zeewering". Misschien heeft de zee geluisterd naar al deze schone woorden, al ligt het nieuwe Petten ook meer landwaarts in. Daarom werden toen in het enige overblijfsel van het oude dorp, het grote kleuterhuis in het Korfwater, de sluizen der welsprekendheid verder opengesteld.

Nieuw dienstgebouw hoogheemraadschap

Met de afbraak van Petten verdween ook het in 1477 gebouwde Gemenelandshuis. Dit huis nu werd door de inwoners van Petten in de oude luister hersteld [er werd een dienstgebouw geplaatst, red.]. Men bracht de oude gevelsteen uit het voormalige Hoogheemraadshuis in het nieuwe gebouw aan. Doch men wilde het nageslacht attent maken op de gebeurtenissen uit de donkere oorlogsjaren. Men bracht een nieuwe steen, naast de oude aan. Niemand minder dan de dichter A. Roland Holst schreef voor deze steen de tekst. Op 21 Oktober 1948 werd het nieuwe dienstgebouw aan de Hondsbossche zeewering in gebruik genomen. Op de gedenksteen leest men de volgende strofen:

De gedenksteen.

De firma A.A.M. Stols te 's Gravenhage gaf deze strofen als rijmprent uit, verlucht door Dirk Vis met de wapens van het Hoogheemraadschap en van de voormalige gemeente Petten, en door de dichter gesigneerd.

Het laatste opschrift op het monument, daar in de weilanden in Petten, luidt: "Dit gedenkteken werd opgetrokken van stenen van de vroegere kerk". Petten zit niet bij de puinhopen neer. Reeds is er een groot aantal huizen gebouwd en zijn er vele andere in aanbouw. Petten bouwt aan zijn (vierde) toekomst!

Het gedeeltelijk herbouwde dorp Petten in 1953. Op de achtergrond het Korfwater met Herstellingsoord Trein 8.28. Foto Collectie Zijper Museum te Schagerbrug